

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม

สู่เมืองสามธรรมตามแนวคิดอริยสัจ 4*

POLICY GUIDELINES FOR DEVELOPING NAKHON PATHOM PROVINCE TOURISM TOWARDS A CITY OF THREE DHAMMA BASED ON THE FOUR NOBLE TRUTHS CONCEPT

สงกรานต์ กลมสุข, คณิต เขียววิชัย, วรณวีร์ บุญคุ้ม, และวิชิต อิมารมย์

Songkran Klomsook, Prof.Dr.Kanit Kheovichai, Assoc.Prof.Dr. Wannawee Boonkoun, Dr. Vichit Imarom

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Education, Silpakorn University

Corresponding Author E-mail: mr_songkran@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมภายใต้แนวคิด “เมืองสามธรรม” ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม พร้อมทั้งพัฒนาและตรวจสอบความเหมาะสมของข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน งานวิจัยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ R1:การวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์), D1:การยกร่างนโยบาย (สมุทัย), R2:การประเมินร่างนโยบาย (นิโรธ) และ D2:การรับรองนโยบาย (มรรค) โดยผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ทางสถิติจะนำมาบรรยายเป็นความเรียงร่วมกับการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวจำนวน 19 ท่าน และนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม และร่างข้อเสนอเชิงนโยบายแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า แม้จังหวัดนครปฐมจะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงและมีผู้เยี่ยมชมเยือนจำนวนมาก แต่ยังประสบปัญหา

* Received 24 December 2025; Revised 18 January 2026; Accepted 19 January 2026

อัตราการค้างคืนต่ำ ส่งผลให้มีสถานะเป็น “เมืองทางผ่าน” ประกอบกับการรुकืบของพาณิชย์ นิยมที่บั่นทอนความแท้จริงทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งถือเป็นปัญหาเชิง โครงสร้างที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ผลการสังเคราะห์นำไปสู่การพัฒนา The A.C.T.I.V.E. Model ซึ่งประกอบด้วย ข้อเสนอเชิงนโยบายหลัก 6 ด้าน กลไกละเอียด 34 กลไก และตัวชี้วัดความสำเร็จ 166 ตัวชี้วัดที่ ครอบคลุมการคุ้มครองความแท้จริงทางวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรและเนื้อหาเชิงจิต วิญญาณ การยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงมีส่วนร่วม การควบคุมความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนสถาน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว โมเดล ดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบเชิงยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนจังหวัดนครปฐมสู่การเป็น จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและมีคุณค่าได้

คำสำคัญ: เมืองสามธรรม, อริยสัจ 4, ข้อเสนอเชิงนโยบาย, The A.C.T.I.V.E. Model

Abstract

This study employed a research and development (R&D) design using a mixed methods approach. Its objectives were to examine and analyze the potential, problems, and development pathways of tourism in Nakhon Pathom Province under the “City of Three Dhamma” concept, comprising Dhamma, Nature, and Culture, and to develop and validate policy proposals that are practical and applicable for sustainable tourism development. The research framework was guided by the Four Noble Truths, operationalized into four stages: R1—problem analysis (Dukkha), D1—policy formulation (Samudaya), R2—policy evaluation (Nirodha), and D2—policy endorsement (Magga). Quantitative findings were statistically analyzed and integrated with qualitative data through descriptive and analytical narration.

The key informants consisted of 19 tourism-related stakeholders and 400 tourists. Research instruments included semi-structured interviews, structured questionnaires, and a five-point Likert-scale policy proposal assessment form. The findings revealed that although Nakhon Pathom possesses high tourism potential and attracts a large number of visitors, it

continues to experience a low overnight stay rate, resulting in its persistent status as a “transit city.” This issue is compounded by the encroachment of commercialism, which undermines cultural authenticity and spiritual values, constituting a critical structural problem requiring urgent policy intervention.

The synthesis of findings led to the development of the A.C.T.I.V.E. Model, comprising six core policy domains, 34 sub-mechanisms, and 166 key performance indicators. These domains address cultural authenticity protection, spiritual content and human resource development, infrastructure enhancement, immersive and participatory tourism experiences, sanctity control of religious sites, and green infrastructure development. The proposed model provides a strategic policy framework to transform Nakhon Pathom from a transit city into a sustainable and value-based tourism destination.

Keywords: City of Three Dhamma, Four Noble Truths, Policy Guidelines, The A.C.T.I.V.E. Model

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของเศรษฐกิจโลกมาอย่างต่อเนื่อง โดยหลังสถานการณ์ COVID-19 การท่องเที่ยวทั่วโลกฟื้นตัวอย่างชัดเจน ในปี พ.ศ. 2566 มีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศประมาณ 1.286 พันล้านคน ใกล้เคียงระดับก่อนการระบาด และคาดว่าจะเติบโตสูงกว่าปี พ.ศ. 2562 ราว 2% (UNWTO) ขณะที่ในปี 2024 ภาคการท่องเที่ยวและการเดินทางสร้างมูลค่าต่อ GDP โลกถึง 11.1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 10 ของ GDP โลก และสนับสนุนการจ้างงานเกือบ 348 ล้านตำแหน่ง ซึ่งสูงกว่าสถิติในปี 2019 ถึง 13.6 ล้านตำแหน่ง (Doyinsola Oladipo, 2024)

สำหรับประเทศไทย การท่องเที่ยวเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยในช่วง 10 เดือนแรกของปี 2567 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติกว่า 29 ล้านคน สร้างรายได้กว่า 1 ล้านล้าน

บาท จากแรงหนุนของอุปสงค์โลกและมาตรการภาครัฐ เช่น Visa-Free อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญคือคุณภาพการใช้จ่ายที่ยังต่ำกว่าช่วงก่อนหน้า อันเกิดจากโครงสร้างนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปและพฤติกรรมการเดินทางที่เน้นความประหยัดและการพำนักระยะสั้น ซึ่งส่งผลต่อรายได้รวมของประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567)

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายนี้และแนวโน้มตลาดโลกที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางจิตใจและความยั่งยืน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยจึงมีแนวโน้มขยายตัวไปยังกลุ่มเฉพาะ (Niche) และการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เช่น Wellness Tourism, Digital Nomads และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นการเดินทางที่มุ่งเน้นการแสวงหาประสบการณ์เชิงลึก การเรียนรู้หลักธรรมะ และการเชื่อมโยงกับความสงบภายใน (World Economic Forum, 2022) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religion Tourism / Pilgrimage) จึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในฐานะทางเลือกที่ส่งเสริมประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ

จังหวัดนครปฐมจึงมีศักยภาพโดดเด่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เนื่องจากสามารถบูรณาการแนวคิด “เมืองสามธรรม” ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ได้อย่างมีเอกลักษณ์ เช่น ด้านธรรมะ นครปฐมเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาแห่งแรกในสุวรรณภูมิ มีพระปฐมเจดีย์และวัดสำคัญที่เชื่อมโยงกับจิตวิญญาณทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ด้านธรรมชาติ แม้ไม่มีภูเขาหรือทะเล แต่โดดเด่นด้วยระบบนิเวศลุ่มน้ำ วิถีเกษตรกรรม และแนวคิดเกษตรยั่งยืน เช่น สามพรานโมเดล ส่วนด้านวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และประเพณีที่ยังดำรงอยู่ในวิถีชีวิตจริง ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

แม้จะมีศักยภาพสูงภายใต้แนวคิด “เมืองสามธรรม” แต่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในนครปฐมยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น ด้านศาสนาและวัฒนธรรม มีปัญหาการพัฒนาเชิงพาณิชย์ที่มากเกินไปรอบสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น การขยายพื้นที่ค้าขายที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางศาสนา ซึ่งอาจลดทอนความศักดิ์สิทธิ์และความเงียบสงบอันเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังขาดระบบบริหารจัดการที่ยั่งยืน ขาดการจัดระบบการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดนครปฐม, 2567; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) การขาดความเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นยังส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาใน

จังหวัดนครปฐมสูญเสียคุณค่าทางจิตวิญญาณและกลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์มากกว่าการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้หลักธรรมะอย่างลึกซึ้ง (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561) ด้านธรรมชาติ พบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ริมน้ำท่าจีน และการขาดแนวทางบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ชัดเจนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาขยะ การใช้ทรัพยากรน้ำไม่เหมาะสม และการลดลงของพื้นที่สีเขียวจากการขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวในอนาคต (แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2566 - 2570)

จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมต้องอาศัยการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบ “เมืองสามธรรม” อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมคุณค่าทางศาสนา และการพัฒนาวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 11 (การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน) 12 (การบริโภคและการผลิตที่รับผิดชอบ) และ 17 (ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา) (United Nations, 2015)

ผู้วิจัยจึงเสนอให้ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการพิจารณา ทุกข์ (ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการ) และสมุทัย (สาเหตุของปัญหา เช่น การขาดนโยบายเชิงนโยบายที่ชัดเจนและการพัฒนาเชิงพาณิชย์ที่ไม่เหมาะสม) (Packer & Ballantyne, 2016) เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ไข (นิโรธ) และการวางแผนเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม (มรรค) (สมชาย พิพัฒน์ประภา, 2563) ซึ่งการดำเนินการนโยบายบนพื้นฐานของหลักอริยสัจ 4 จะช่วยให้ทุกภาคส่วนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวของนครปฐมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนได้ในที่สุด

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีเป้าหมายในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมให้เกิดความยั่งยืนบนฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดเมืองสามธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของจังหวัดเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทยที่อาจกำลังเผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการทำให้

การท่องเที่ยวของนครปฐมเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีข้อเสนอเชิงนโยบาย ศักยภาพทางการท่องเที่ยว และสภาพการณ์ปัจจุบัน รวมไปถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมให้สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสามธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม)
3. เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมสู่เมืองสามธรรมตามแนวคิดอริยสัจ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ศักยภาพทางการท่องเที่ยว สภาพการณ์ปัจจุบัน และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสามธรรม ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม และเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้จริงภายใต้กรอบแนวคิดอริยสัจ 4 เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างรอบด้าน ผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ได้แก่

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม เช่น ผู้บริหารองค์กรทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนและนักท่องเที่ยว และกลุ่มตัวอย่างจะแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพสำหรับใช้เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 19 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ โดยเป็นนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน (Krejcie and Morgam, 1970) ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวกด้วยการตอบแบบสอบถาม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหามุ่งศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม โดยวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในมิติธรรมชาติ วัฒนธรรม ตามศักยภาพของพื้นที่ ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ ผ่านการสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบสอบถามเชิงโครงสร้างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยว และร่างข้อเสนอเชิงนโยบายในรูปแบบแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างทดลอง ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .976 และในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจริยธรรมการวิจัย โดยคุ้มครองสิทธิของกลุ่มตัวอย่างอย่างเคร่งครัด รักษาความลับของข้อมูล และรายงานผลในภาพรวมโดยไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อค้นหาแก่นสาระสำคัญ และสังเคราะห์ผลในรูปแบบเชิงความหมายเพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่สมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นรูปแบบวิจัยและพัฒนาที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมสู่ “เมืองสามธรรม” (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) โดยยึดตามหลักอริยสัจ 4 ในการกำหนดขั้นตอนการวิจัย โดยผลการวิจัยสามารถอธิบายความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 (R1) และขั้นตอนที่ 2 (D1) สะท้อนการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 อย่างเป็นระบบ โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมเพื่อระบุ “ทุกซ์” หรือปัญหาเชิงโครงสร้างของพื้นที่ ผลการวิเคราะห์จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามในช่วงปี พ.ศ. 2567–2568 พบว่า จังหวัดนครปฐมมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง มีจำนวนผู้เยี่ยมชมเกินรวมกว่า 4.83 ล้านคน และสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวกว่า 7,700 ล้านบาท โดยมีความได้เปรียบจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระยะใกล้และมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ด้วย SWOT ชี้ให้เห็นจุดอ่อนสำคัญ คือ อัตราการค้างคืนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้จังหวัดยังคงมีบทบาทเป็น “เมืองทางผ่าน” มากกว่า “เมืองจุดหมายปลายทาง” นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดการเชื่อมโยงระบบขนส่งสาธารณะ การจัดการท่องเที่ยวแบบแยกส่วน และการขาดการบูรณาการคุณค่าธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งล้วนถูกจัดเป็น “ทุกซ์” ตามกรอบอริยสัจ 4

ในขั้นตอนที่ 2 (D1) ได้วิเคราะห์ “สมุทัย” หรือเหตุแห่งปัญหา โดยการยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในขั้นตอนที่ 1 สู่การยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ปัญหาเชิงพื้นที่ใน 7 อำเภอ การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงนโยบายที่มุ่งสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การออกแบบกลไกการดำเนินงานแบบบูรณาการระหว่างรัฐ เอกชนและชุมชน รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งสะท้อนความเข้าใจเชิงลึกต่อสภาพการณ์และปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมอย่างรอบด้าน

ผลการวิจัยใน ขั้นตอนที่ 3 (R2) แสดงถึงการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 โดยเป็นขั้นตอนของการประเมินและพัฒนาร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อมุ่งสู่ “นิโรธ” หรือแนวทางการคลี่คลายปัญหา โดยร่างนโยบายที่พัฒนาขึ้นได้ถูกนำไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการ

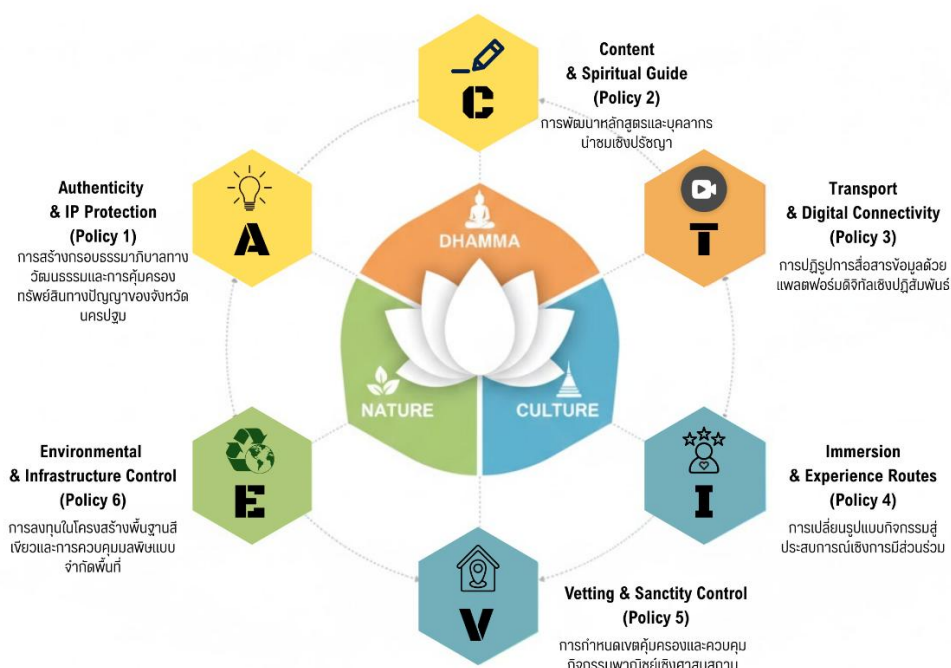
ท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัฒนธรรม และธรรมชาติ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และแนวคิดเมืองสามธรรม ผลการประเมินถูกนำมาปรับปรุงเนื้อหานโยบายให้มีความชัดเจน มีความสอดคล้องเชิงแนวคิด (Relevance) และมีความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติสูงขึ้น (Feasibility) ส่งผลให้ข้อเสนอเชิงนโยบายมีความเหมาะสมทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงพื้นที่จริง

ในขั้นตอนที่ 4 (D2) ซึ่งเปรียบเสมือน “มรรค” ตามหลักอริยสัจ 4 งานวิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบและรับรองข้อเสนอเชิงนโยบายตามวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 3 ผ่านกระบวนการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยใช้การสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและการท่องเที่ยวจำนวน 15 คน การประเมินใช้เกณฑ์ 5 มิติ (Five-Dimensional Policy Evaluation Criteria) (OECD/DAC, 2021) ซึ่งประกอบด้วย 1) ความสอดคล้องกับปัญหา (Relevance and Responsiveness) 2) ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ (Feasibility and Practicality) 3) ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (Effectiveness and Efficiency) 4) ความยั่งยืน (Sustainability) และ 5) ความเป็นธรรมและการยอมรับ (Equity and Acceptability) ผลการสัมมนาชี้ว่าข้อเสนอเชิงนโยบายได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญในระดับชั้นทามติสูง และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐมสู่เมืองสามธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผ่านการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ตั้งชื่อโมเดลของข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ว่า “The A.C.T.I.V.E. Model” ประกอบด้วยเชิงนโยบาย 6 ข้อ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือการเปลี่ยนผ่านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมจากสถานะ “เมืองทางผ่าน” สู่การเป็น “จุดหมายปลายทางที่น่าจดจำ” ผ่านการบริหารจัดการเชิงรุก (Proactive Governance) และการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว

โดยคำว่า A.C.T.I.V.E. แต่ละตัวอักษรได้ถูกผูกโยงเข้ากับมิติการแก้ไขปัญหาหลากหลายอย่างเป็นระบบ ได้แก่ A (Authenticity & IP Protection) และ C (Content & Spiritual Guide) เน้นการสร้างรากฐานของความแท้จริงและเนื้อหาเชิงจิตวิญญาณ T (Transport & Digital Connectivity) และ I (Immersion & Experience Routes) มุ่งเน้นการปฏิรูปโครงสร้างการเชื่อมโยงและผลิตภัณฑ์เชิงประสบการณ์ ในขณะที่ V (Vetting & Sanctity Control) และ E (Environmental & Green Infrastructure) เป็นมาตรการกำกับดูแลพื้นที่

เพื่อฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ดังนั้น “The A.C.T.I.V.E. Model” จึงไม่ใช่เพียงการจัดกลุ่มนโยบาย แต่เป็นการประกาศทิศทางเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติอย่างครอบคลุมเพื่อสร้างความเข้มแข็งในทุกมิติของเมืองสามธรรมได้อย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดของข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้รับการรับรอง ดังนี้

ภาพที่ 1 “The A.C.T.I.V.E. Model”

ที่มา : สงกรานต์ กลมสุข (2568)

ข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้กรอบ The A.C.T.I.V.E. Model ได้รับการออกแบบบนฐานของการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ที่มุ่งตอบสนองปัญหาเชิงโครงสร้างของการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการคลี่คลายความตึงเครียดระหว่างการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับการธำรงคุณค่าทางธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม การวางนโยบายทั้งหกด้านจึงมิได้เป็นเพียงการกำหนดทิศทางเชิงนามธรรม หากแต่เชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับกลไกการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติและตัวชี้วัดที่สามารถประเมินผลได้จริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 ด้าน Authenticity & Intellectual Property Protection นโยบายนี้ตั้งอยู่บนกลยุทธ์ “การคุ้มครองคุณค่าก่อนการใช้ประโยชน์” เพื่อรับมือกับปัญหาการกลืนกินของพาณิชย์นิยมที่บ่อนทำลายความแท้จริงทางวัฒนธรรม กลไกการจัดตั้งคณะกรรมการ

รับรองความแท้จริง การสนับสนุนการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา และการกำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมมีสถานะเป็นระบบธรรมาภิบาล ไม่ขึ้นกับกลไกตลาดเพียงลำพัง ความสำเร็จของนโยบายนี้สามารถประเมินได้จากจำนวนทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ได้รับการคุ้มครอง รายได้ที่ดินชุมชน และระดับความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบรับรองดังกล่าว

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2 ด้าน Content & Spiritual Guide มุ่งยกระดับคุณภาพการส่งมอบคุณค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นหัวใจของเมืองสามธรรม กลยุทธ์หลักคือการเปลี่ยนการท่องเที่ยวศาสนสถานจากการรับรู้เชิงกายภาพไปสู่การเข้าถึงความหมายผ่านการเล่าเรื่องและการตีความเชิงปรัชญา กลไกด้านการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์ธรรมะ การกำหนดมาตรฐานการนำชม และการสร้างเครือข่ายนักสื่อสารชุมชน ทำให้การถ่ายทอดคุณค่าทางธรรมะมีความลึกซึ้งและสม่ำเสมอ ตัวชี้วัดความสำเร็จจึงสะท้อนผ่านระดับความเข้าใจเชิงความหมายของนักท่องเที่ยว ระยะเวลาการใช้เวลาในศาสนสถาน และความพึงพอใจด้านคุณค่าทางจิตใจที่ได้รับ

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 3 ด้าน Transport & Digital Connectivity นโยบายนี้สะท้อนกลยุทธ์ Smart Destination ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงทรัพยากร “สามธรรม” และลดอุปสรรคในการวางแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยว กลไกอย่างแพลตฟอร์ม Nakhon Pathom Trip Planner ฐานข้อมูลกลาง และการเชื่อมโยงระบบขนส่ง ทำให้ข้อมูลการท่องเที่ยวมีความครบถ้วน ทันสมัย และใช้งานได้ง่าย ความสำเร็จของนโยบายสามารถวัดได้จากจำนวนผู้ใช้งานแพลตฟอร์ม อัตราการพักค้างคืน และการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่

สำหรับ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 4 ด้าน Immersion & Experience Routes นโยบายนี้ใช้กลยุทธ์การเปลี่ยนนักท่องเที่ยวจากผู้สังเกตการณ์เป็นผู้มีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริงของชุมชน กลไกการพัฒนาชุดเวิร์กช็อป เส้นทางประสบการณ์แท้ และศูนย์กลางการจูงใจกิจกรรม ช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมเชิงลึกและสร้างรายได้ที่เป็นธรรมแก่ชุมชน ตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ ระยะเวลาการพำนักรถลี้ๆ รายได้จากกิจกรรมชุมชน และความตั้งใจของนักท่องเที่ยวในการกลับมาเยือนซ้ำ

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 5 ด้าน Vetting & Sanctity Control การวางกลยุทธ์ฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนสถานเป็นลำดับแรก ผ่านการจัดระเบียบพื้นที่และควบคุมกิจกรรมพาณิชย์

อย่างเหมาะสม กลไกการแบ่งเขตพื้นที่ การกำหนดมาตรฐานภูมิทัศน์ และคณะกรรมการกำกับดูแลร่วม ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างศรัทธาและเศรษฐกิจ ความสำเร็จของนโยบายสะท้อนผ่านระดับความสงบที่รับรู้ได้ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการลดข้อร้องเรียนด้านภูมิทัศน์และกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม

และสุดท้าย ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 6 ด้าน Environmental & Green Infrastructure มุ่งสร้างความยั่งยืนเชิงพื้นที่ผ่านการควบคุมมลพิษที่ต้นเหตุและการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว กลไกด้านระบบบำบัดน้ำเสีย กองทุนอนุรักษ์ และมาตรการควบคุมขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ตัวชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ คุณภาพน้ำ ปริมาณขยะ ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวสีเขียว และความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมจากชุมชน

กล่าวโดยสรุป การวางกลยุทธ์ภายใต้ The A.C.T.I.V.E. Model แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างนโยบาย กลไกการดำเนินงาน และตัวชี้วัดความสำเร็จ ทำให้ข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านี้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง วัดผลได้ และมีศักยภาพในการขับเคลื่อนจังหวัดนครปฐมสู่การเป็นเมืองสามธรรมที่มีความยั่งยืนในระยะยาวอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ พัฒนา และตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมสู่ “เมืองสามธรรม” (ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม) โดยสามารถสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจนได้ฉันทามติในระดับสูง (Consensus) ซึ่งเป็นกรอบการดำเนินงานคือ “The A.C.T.I.V.E. Model” ประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบายหลัก 6 ข้อ กลไกละเอียด 34 กลไก และตัวชี้วัดความสำเร็จ 166 ตัวชี้วัด โดยสรุปข้อเสนอเชิงนโยบายหลัก ได้แก่ 1) Authenticity & IP Protection (การสร้างกรอบธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรมและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา), 2. Content & Spiritual Guide (การพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรนำชมเชิงปรัชญา), 3. Transport & Digital Connectivity (การปฏิรูประบบขนส่งและการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัล), 4. Immersion & Experience Routes (การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และการมีส่วนร่วม), 5. Vetting & Sanctity Control (การกำหนดเขตคุ้มครองและควบคุม

กิจกรรมพาณิชย์เชิงศาสนสถานอย่างเคร่งครัด) และ 6. Environmental & Green Infrastructure (การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสีเขียวเพื่อความยั่งยืน) ซึ่งผลการวิจัยสามารถอธิบายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อได้ดังนี้

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และ 2 สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แม้จังหวัดนครปฐมจะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง มีจำนวนผู้เยี่ยมชมและแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ยังคงประสบปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ อัตราการค้างคืนต่ำ การจัดการท่องเที่ยวแบบแยกส่วน และการรुकึบของพาณิชย์นิยมที่บั่นทอนความแท้จริงทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับมิติ “ทุกซ์” และ “สมุทัย” ตามกรอบอริยสัจ 4 โดยผลการค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของ MacCannell (1976) และ Cohen (1988) ที่ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวในบริบทสมัยใหม่มักเผชิญกับวิกฤตความแท้จริง (Crisis of Authenticity) อันเกิดจากการทำให้วัฒนธรรมและศาสนสถานกลายเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์มากเกินไป

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้กรอบ “The A.C.T.I.V.E. Model” สามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่ค้นพบในขั้นตอนก่อนหน้านี้ได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะนโยบายด้าน Authenticity & IP Protection (A) และ Vetting & Sanctity Control (V) ซึ่งมุ่งฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์และธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองต่อปัญหาการกลืนกินของพาณิชย์นิยม ขณะที่นโยบาย Immersion & Experience Routes (I) และ Content & Spiritual Guide (C) สะท้อนการยกระดับการท่องเที่ยวจากรูปแบบการบริโภคเชิงผิวเผิน (Passive Tourism) ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และการมีส่วนร่วมเชิงลึก (Active Immersion) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Experience Economy ของ Pine และ Gilmore (1998) ที่เน้นการสร้างคุณค่าจากประสบการณ์มากกว่าการบริโภควัตถุหรือบริการเพียงอย่างเดียว (Value-based Experience) นอกจากนี้นโยบาย Environmental (E) ยังสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืนของ UNWTO และแนวคิดของ Sharpley & Telfer (2002) ในการจัดการมิติเชิงจริยธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างรับผิดชอบ ทำให้กรอบการดำเนินงานนี้สามารถนำไปใช้เป็นพิมพ์เขียวเชิงกลยุทธ์ (Strategic Blueprint) ที่ครบถ้วนทั้งด้านธรรมาภิบาล ความแท้จริง และการสร้างประสบการณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ชี้ให้เห็นว่าข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้ The A.C.T.I.V.E. Model ได้รับการยอมรับในระดับสูง ในทุกมิติการประเมิน ได้แก่ ความสอดคล้องกับปัญหา ความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และความเป็นธรรม ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่าชุดนโยบายนี้สามารถทำหน้าที่เป็น “มรรค” หรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการคลี่คลายปัญหาการท่องเที่ยวเชิงโครงสร้าง ของจังหวัดนครปฐมได้จริง ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่

นอกจากนี้ ข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้กรอบ The A.C.T.I.V.E. Model มิได้เป็น นโยบายใหม่ที่แยกขาดจากกรอบเดิม หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมประสานเชิงนโยบาย (Policy Integration Mechanism) ระหว่างแผนระดับชาติ ระดับจังหวัด และบริบทเชิงพื้นที่ อย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงนโยบายพบว่า ข้อเสนอทั้ง 6 ด้านมีความ สอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) โดยเฉพาะการปรับทิศทางจากการท่องเที่ยวเชิงปริมาณสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณค่าและมีความหมาย ตลอดจนสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ในมิติ ของเศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมฐานวัฒนธรรม และการเติบโตอย่างยั่งยืนบนฐานสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวคิดเศรษฐกิจ BCG ในระดับพื้นที่ โมเดลดังกล่าวมีความสอดคล้องโดยตรงกับ แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 5 ปี โดยทำหน้าที่แปลงเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ไปสู่กลไกเชิง ปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น มาตรฐานกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร การจัดการพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และ แพลตฟอร์มดิจิทัล ส่งผลให้ The A.C.T.I.V.E. Model มีศักยภาพในการลดช่องว่างระหว่าง นโยบายระดับมหภาคกับการดำเนินงานในระดับพื้นที่ และสามารถใช้เป็นกรอบกำกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวเมืองสามธรรมของจังหวัดนครปฐมได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้อง และ ยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่สำคัญที่สุดจากการวิจัยนี้คือการสังเคราะห์และการตรวจสอบความ เหมาะสมของ “The A.C.T.I.V.E. Model” ซึ่งเป็นกรอบนโยบายเชิงระบบชุดแรกที่ถูกออกแบบ มาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมีฐานความคิดจากหลัก อริยสัจ 4 ในการจำแนกและแก้ไขปัญหาอย่างครบวงจร และเป็นครั้งแรกที่ได้มีการรวม องค์ประกอบที่สำคัญแต่ถูกละเลยในการวางแผนการท่องเที่ยวแบบเดิม คือ Cultural

Governance หรือธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรม และ Authenticity Certification หรือการรับรองความแท้จริงเข้าไปในแกนหลักของการพัฒนาควบคู่ไปกับการเปลี่ยนบทบาทของนักท่องเที่ยวจากผู้รับสาร (Passive Observer) สู่ผู้ร่วมปฏิบัติ (Active Participant) ผ่านนโยบาย Immersion เพื่อให้การท่องเที่ยวนำมาซึ่งการอนุรักษ์และการสร้างมูลค่าเชิงจิตวิญญาณได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมจำเป็นต้องมีกรอบนโยบายที่ชัดเจนและเป็นระบบ จึงเสนอให้กำหนด The A.C.T.I.V.E. Model เป็นกรอบนโยบายหลักในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเมืองสามธรรม โดยปรับทิศทางการมุ่งเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวไปสู่การสร้างคุณค่าเชิงจิตวิญญาณ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการจัดตั้งกลไกธรรมาภิบาลเพื่อคุ้มครองความแท้จริงและความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ และการบูรณาการนโยบายด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีให้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ในเชิงการนำไปใช้ ควรมุ่งพัฒนาบุคลากรและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ที่เชื่อมโยงธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง พร้อมปรับปรุงระบบการเดินทางและข้อมูลดิจิทัลให้เข้าถึงได้ง่าย ควบคู่กับการคุ้มครองศาสนสถาน การควบคุมกิจกรรมพาณิชย์อย่างเหมาะสม และการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรศึกษาการนำ The A.C.T.I.V.E. Model ไปทดลองใช้ในพื้นที่จริงเพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงประจักษ์ทั้งด้านประสบการณ์นักท่องเที่ยว ผลกระทบต่อชุมชน และความยั่งยืนของทรัพยากร รวมถึงการพัฒนาตัวชี้วัดคุณค่าเชิงจิตวิญญาณและเชิงประสบการณ์ เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงคุณค่าในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ พ.ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพฯ: พิมพ์พลี ปรีณิตัง.

- กรมการศาสนา. (2566). *พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). *สถิตินักท่องเที่ยวปี 2568*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2568. จาก www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดนครปฐม. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดนครปฐม.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). *การศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย : แนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). “Future of tourism” รับมือการเปลี่ยนผ่านสู่การเติบโตอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2568. จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/article-2024nov12.html>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2566). *นครปฐม : เมืองลุ่มน้ำแห่งศรียาวรดี (Nakhon Pathom: The Riverine City of Serene Tolopoti)*. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2568. จาก <http://tolopoti.npru.ac.th/page.php?id=1>
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2561). *ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 17 มีนาคม พ.ศ.2568 จาก <http://www.sac.or.th/database/ethnic/framemm.html>.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2562). *ศิลปะทวารวดี : วัฒนธรรมทางศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี.
- สมชาย พิพัฒน์ประภา. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม. *วารสารการวิจัยการท่องเที่ยวไทย*, 15, (2), 45-60.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). *คู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพลัส จำกัด.
- Cohen, E. (1988). *Authenticity and Commoditization in Tourism*. Annals of Tourism Research.

- Doyinsola Oladipo. (2024). *Travel industry to contribute record \$11 trillion to global GDP in 2024* On February 5, 2025 Retrieved from <https://www.reuters.com/business/travel-industry-contribute-record-11-trillion-global-gdp-2024-2024-09-03/>
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W., (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3), 607–610.
- MacCannell, D. (1976). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. Schocken Books.
- OECD (2021), *Applying Evaluation Criteria Thoughtfully*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/543e84ed-en>
- Packer, J., & Ballantyne, R. (2016). The impact of interpretation on visitor experience. *Journal of Tourism Studies*, 25(1), 30-45.
- Pine II, B. J., & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the experience economy. *Harvard Business Review*, 76(4), 97-105.
- Sharpley, R. & Telfer, D. J. (2002). *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Channel View Publications.
- United Nations. (2015). *International Year of Sustainable Tourism for Development*. On February 5, 2025 Retrieved from www.un.org
- World Economic Forum. (2022). *Travel & Tourism Development Index 2021: Rebuilding for a sustainable and resilient future*. On February 5, 2025 Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/travel-tourism-development-index-2021>
-